

Każń Profesorów Lwowskich Wzgórza Wuleckie 1941

Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
Oddział w Wrocławiu

LWÓW ZAWSZE WIERNY

Lwów był jednym z najładniejszych miast polskich, w tym sensie, że było to miasto wesołe. Nie to, że ludzie, ale miasto wesołe. Bardzo kolorowe, bardzo egzotyczne i właśnie przez swój egzotyzm, to znaczy brak tej szarości warszawskiej, nawet krakowskiej czy poznańskiej, przez to, że zupełnie nie było szare, to było najbardziej europejskie miasto [...] Wiedeń radości życia.

Aleksander Wat, *Mój wiek*

Lwów. Wycieczka pracowników „Wspólnoty Interesów” z Katowic, lipiec 1938. Fot. NAC

Zlikwidować Polskę

W październiku 1939 r. Adolf Hitler wydał dekret „O umocnieniu niemczyzny”. W dokumencie tym określono kierunki działań zmierzających do eliminacji polskiej inteligencji, kradzieży dóbr kultury i tworzenia niemieckich instytucji na okupowanych terenach. Stanowisko komisarza Rzeszy do spraw umacniania niemczyzny otrzymał Heinrich Himmler. Miesiąc później, w listopadzie 1939 r., w Urzędzie do Spraw Polityki Rasowej opracowano wytyczne w sprawie traktowania ludności na zajętych terenach. Zwracano w nich uwagę, że szczególnie niebezpiecznym czynnikiem jest polska inteligencja oraz uniwersytety i szkoły wyższe, które określono jako „ośrodek polskiego szowinistycznego wychowania”.

Warszawa. Defilada wojsk niemieckich, październik 1939. Fot. NAC

Kraków. Policjanci niemieccy wciągają na maszt flagę III Rzeszy. Fot. NAC

Broń złożona przez oddziały polskie po kapitulacji Warszawy, wrzesień 1939. Fot. IPN

Przeprawa wojsk niemieckich przez Wisłę, wrzesień 1939. Fot. NAC

Wjazd gubernatora Hansa Franka do Lwowa, sierpień 1941. Fot. NAC

Mordowanie polskich elit

W marcu 1940 r. władze niemieckie rozpoczęły realizację akcji AB. Zgodnie z poleceniami odpowiedzialnego za nią Friedricha Wilhema Krügera od 10 maja do 12 lipca 1940 r. na terenie Generalnej Guberni, na podstawie wcześniej przygotowanych list, rozstrzelano kilka tysięcy osób uznanych za „polski element przywódczy”: nauczycieli, duchownych, sędziów, działaczy politycznych i społecznych. Kilkanaście tysięcy trafiło do obozów koncentracyjnych. Adolf Hitler podsumowywał: „Wszyscy przedstawiciele polskiej inteligencji zostali zamordowani. To brzmi strasznie, ale takie jest prawo natury”.

Kraków. Obchody pierwszej rocznicy działalności NSDAP w Generalnym Gubernatorstwie, sierpień 1941. Fot. NAC

Kraków. Obchody pierwszej rocznicy wybuchu II wojny światowej. Widoczny dobosz z wrocławskiej Hitlerjugend, wrzesień 1940. Fot. NAC

Kraków. Obchody pierwszej rocznicy działalności NSDAP w Generalnym Gubernatorstwie, sierpień 1941. Fot. NAC

Mord na Wzgórzach Wuleckich w 1941 r.

Śmierć profesorów lwowskich w lipcu 1941 r., jak mało które tragiczne wydarzenie z lat II wojny światowej, pozostając symbolem martyrologii narodu polskiego, nazistowskiej polityki niszczenia polskich elit społecznych i naukowych, w okresie powojennym nabrało nowych znaczeń... Przebieg oraz wyniki śledztwa prowadzonego przez Prokuraturę w Hamburgu przez 30 lat stały się też wyrazistym i kompromitującym przykładem niemocy oraz niechęci aparatu sprawiedliwości demokratycznego państwa niemieckiego do osądzenia sprawców mordu.

Tragiczne doświadczenia okupacji niemieckiej z lat 1939-1941 nie były znane mieszkańcom Lwowa, Wilna, Stanisławowa czy Tarnopola. Wkraczające latem 1941 r. na wschodnie obszary II Rzeczypospolitej oddziały niemieckie witane były przez część miejscowej ludności, żyjącej pod radeckim terrorem, z ulgą i nadzieją na zmianę sytuacji. W meldunkach nazistowskich władz bezpieczeństwa wskazywano jednak, że zwłaszcza inteligencja polska zachowywała „wrogi stosunek do Niemców”. Opinie te współgrały z oceną wyrażoną 1 lipca 1941 r. przez Reinharda Heydricha, który wśród grup szczególnie groźnych dla III Rzeszy na trzecim miejscu po „bolszewikach i Żydach” wymieniał inteligencję polską.

Głównym miejscem rozprawy z nią stał się Lwów.

W ślad za pierwszorzutowymi oddziałami niemieckiej piechoty górskiej 30 czerwca 1941 r. przybyły do miasta czołówki Einsatzkommando 4b, niemieckiej formacji policyjnej, mającej na celu likwidację wrogich Rzeszy żywiołów na zapleczu frontu wschodniego. Jej funkcjonariusze włączyli się natychmiast w akcję eksterminacji ludności żydowskiej. Inne zadania mieli, przybyli 2 lipca po południu do Lwowa w 3 łazikach i samochodzie ciężarowym, członkowie specjalnego „oddziału operacyjnego do specjalnych poruczeń” (Einsatzkommando zur besonderen Verwendung) kierowanego przez Oberführera SS, Szefa Policji Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w Generalnym Gubernatorstwie Eberharda Schöngartha.

W nocy z 3 na 4 lipca 1941 r. 4-osobowe patrole tej grupy, składające się z oficera, 2 szeregowych esesmanów oraz tłumacza (z reguły wywodzącego się spośród społeczności ukraińskiej) aresztowały 52 osoby, w tym 23 profesorów Uniwersytetu Jana Kazimierza (głównie Wydziału Lekarskiego) oraz Politechniki. Były wśród nich osoby cieszące się ogromnym autorytetem moralnym i zawodowym wśród mieszkańców Lwowa. 40 osób zginęło jeszcze tej samej nocy, w tym 37 rozstrzelanych na zboczu Wzgórz Wuleckich, niedaleko Bursy Abrahamowiczów. Choć wśród zamordowanych byli członkowie rodzin profesorów, w tym ich dorośli synowie, średnia wie-

ku ofiar przekraczała 58 lat. Zabitych zostało 3 synów prof. Longchamps, 3 kobiety – żony aresztowanych naukowców. Śmierć poniósł 82-letni profesor Adam Sołowij i 74-letni prof. Roman Rencki, który kilka dni wcześniej cudem uratował się z masakry więźniów urządzonej przez NKWD w więzieniu przy ul. Zamarstynowskiej. Aresztowani, według spisów sporządzonych m.in. przy udziale byłych studentów Ukraińców, towarzyszyły rewizje i rabunek kosztowności oraz dzieł sztuki, w których szczególnie aktywnie uczestniczył, mieszkający do 1939 r. w Galicji Wschodniej, Pieter van Menten, przedsiębiorca i aferzysta, od 1940 r. „mąż zaufania” SD.

Z ustaleń powojennego, prowadzonego przez prokuraturę w Hamburgu, śledztwa i złożonych w jego trakcie zeznań esesmanów (którzy zawsze – jak głosili – byli jedynie świadkami lub biernymi obserwatorami, nigdy sprawcami mordu) wynika, że oddział egzekucyjny składał się z 4 do 8 ludzi, wywodzących się spośród Volksdeutsche pełniących m.in. funkcje tłumaczy i dowodzony był przez podoficera SS. Cała „operacja” opisana została w dzienniku funkcjonariusza gestapo Feliksa Landaua. Po nocnej akcji i przeprowadzonej o świcie egzekucji wszyscy członkowie grupy alkoholem mieli stłumić „silny wstrząs psychiczny”.

Nieco później zamordowano jeszcze dwóch profesorów Akademii Handlu Zagranicznego: Henryka Korowicza i Stanisława Ruziewicz, a 26 lipca, na specjalne polecenie Himmlera, który 20 lipca 1941 r. bawił we Lwowie, aresztowanego już w dniu 2 lipca 1941 r. profesora Kazimierza Bartla, pięciokrotnego premiera rządu RP.

Przez kilka długich lat okupacyjnych los aresztowanych stanowił dla ich rodzin budzącą złudne nadzieje tajemnicę. Nie był jednak zagadką dla większości członków aparatu represji okupanta. Nawet niezaangażowany w działania SS i policji bezpieczeństwa prof. Hans Koch (wcześniej szef wrocławskiego Osteuropa Institut), przebywający w tym czasie we Lwowie, w swoim meldunku z lipca 1941 r. pisał, „o licznych represaliach zastosowanych na inteligencji polskiej” ze strony SD.

8 października 1943 r. – ponad dwa lata po dokonaniu egzekucji – Niemcy pragnąc zatrzeć ślady masowych zbrodni dokonanych we Lwowie i wokół miasta przeprowadzili ekshumację i spalenie zwłok. Zajęła się tym specjalna brygada więźniów z obozu pracy dla ludności żydowskiej przy ul. Janowskiej. Zeznania cudem uratowanego jednego z jej członków, Leona Weliczera, pozwoliły w 1944 r. odnaleźć miejsce egzekucji i pogrzebania ciał zamordowanych.

Grzegorz Hryciuk

Portrety Profesorów

Prof. dr

Kazimierz Bartel

Kierownik Katedry
Geometrii Wykreślnej
Politechniki Lwowskiej

Premier
II Rzeczypospolitej

* 3 III 1882
† 26 VII 1941

Dr K. Bartel

Urodzony we Lwowie.

W 1901 r. rozpoczął studia mechaniczne w szkole politechnicznej, w latach 1907-1909 studiował matematykę i filozofię na Uniwersytecie Lwowskim, a w latach 1909-1910 w Monachium. W 1911 r. został doktorem nauk technicznych, habilitował się w 1911 r. W 1930 r. był rektorem Politechniki Lwowskiej. W 1936 r. otrzymał tytuł doktora honoris causa Politechniki Lwowskiej. Był członkiem licznych towarzystw naukowych.

W 1918 r., jako uczestnik walk o polski Lwów, zorganizował I pułk saperów kolejowych; w latach 1922-1925 i 1928-1929 był posłem na Sejm, a w latach 1922-1929 senatorem RP. Kilukrotnie piastował funkcję premiera RP, był też wicepremierem i ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

2 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 26 VII 1941 r.

Prof. dr

Antoni Cieszyński

Kierownik
Zakładu
Stomatologii
Uniwersytetu
Jana Kazimierza

* 31 V 1882
† 4 VII 1941

Urodzony w Oleśnicy.

Studia ukończył w 1905 r. w Monachium. Doktorat z medycyny otrzymał w 1911 r., od 1913 był profesorem nadzwyczajnym a od 1917 r. profesorem zwyczajnym Uniwersytetu Lwowskiego. W roku akademickim 1926/1927 pełnił funkcję dziekana Wydziału Lekarskiego. W latach 1913-1923 i od 1935 był prezesem Związku Lekarzy Stomatologów we Lwowie. Członek wielu międzynarodowych komitetów i stowarzyszeń stomatologicznych. Ogłosił przeszło 300 prac naukowych, otrzymał wiele nagród i dyplomów, m.in.: w 1926 r. złoty medal i dyplom nagrody im. Willoughby'ego D. Millera, przyznanego przez Federation Dentaire Internationale (Międzynarodowy Związek Dentystyczny).

Podczas walk o polski Lwów w 1918 organizował punkty opatrunkowe w części Lwowa zajętej przez Ukraińców. Odznaczony m.in. Medalem Niepodległości w 1933 r.

3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Prof. Cieszyński

Prof. dr
**Władysław
Dobrzaniecki**

Ordynator
Oddziału Chirurgii
Państwowego
Szpitala
Powszechnego

* 24 IX 1897
† 4 VII 1941

Prof. dr Władysław Dobrzaniecki

Urodzony w Zielńcach koło Borszczowa. Ukończył Wydział Lekarski UJK w 1922 r., dyplom doktora wszech nauk lekarskich uzyskał w 1924 r., habilitował się w 1931 r. z zakresu chirurgii, a w 1939 został profesorem zwyczajnym UJK. Ogłosił 50 prac naukowych, z których znaczna część dotyczyła chirurgii plastycznej oraz badań immunologicznych chirurgii przeszczepu.

W 1918 uczestniczył w walkach o polski Lwów. 3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Z domu Profesora zostali zabrani i rozstrzelani: dr prawa Tadeusz Tapkowski, lat 44, Eugeniusz Kostecki, lat 36, mąż gospodyni profesora.

Prof. dr
Jan Grek

Profesor
w Klinice Chorób
Wewnętrznych
Uniwersytetu
Jana Kazimierza

* 1875
† 4 VII 1941

Urodzony w Chorostkowie. Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Lwowskiego. Dyplom doktora wszech nauk lekarskich otrzymał w 1901 r., habilitował się w maju 1923 r., w 1938 r. został profesorem zwyczajnym patologii szczegółowej i terapii chorób wewnętrznych. W 1926 r. był prezesem Lwowskiego Towarzystwa Lekarskiego. Podczas walk w latach 1918-1919 był starszym ordynatorem szpitala epidemiologicznego. 3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Z domu Profesora zostali zabrani i rozstrzelani: żona Maria Grek oraz dr Tadeusz Boy-Żeleński.

Prof. dr Grek

Doc. dr
**Jerzy Michał
Grzędzielski**

Kierownik Kliniki
Okulistycznej
Uniwersytetu
Jana Kazimierza

* 17 XI 1902
† 4 VII 1941

Jerzy Grzędzielski

Urodzony w Kętach. Ukończył Wydział Lekarski UJK w 1925 r., habilitował się w 1934 r. Kierownik Kliniki Okulistycznej UJK. Opublikował blisko 30 prac dotyczących głównie operacyjnego leczenia oka. Był członkiem Towarzystwa Okulistycznego i Towarzystwa Lekarskiego we Lwowie. 3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Prof. dr

Edward Hamerski

Kierownik Katedry
Chorób Zakaźnych
Zwierząt Domowych
Akademii Medycyny
Weterynaryjnej

* 15 XI 1897

† 4 VII 1941

Hamerski

Urodzony we Lwowie.

Po ukończeniu studiów rolniczych i uzyskaniu tytułu inżyniera rolnika studiował medycynę weterynaryjną w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, gdzie otrzymał dyplom lekarza weterynarii w roku 1930.

W 1933 obronił doktorat, po uzyskaniu habilitacji zastępował profesora w Klinice Chorób Weterynaryjnych Zwierząt Małych Akademii Medycyny Weterynaryjnej.

Od 1 X 1939 był kierownikiem Kliniki Chorób Wewnętrznych i Zakaźnych w sowieckim Instytucie Weterynaryjnym we Lwowie.

3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Prof. dr

Henryk Hilarowicz

Profesor
w Klinice
Chirurgicznej
Uniwersytetu
Jana Kazimierza

* 22 VIII 1890

† 4 VII 1941

Urodzony w Warszawie.

Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Lwowskiego, w 1914 uzyskał dyplom doktora wszech nauk lekarskich. Habilitował się w 1927 r., w 1937 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Był członkiem Międzynarodowego Towarzystwa Chirurgicznego. Ogłosił ok. 100 prac naukowych klinicznych i doświadczalnych.

W latach 1918-1919 wziął udział w walkach o polski Lwów jako lekarz grupy lotniczej. 3 VII 1941 został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Hilarowicz

Prof. dr

Henryk Korowicz

Rektor
Akademii Handlu
Zagranicznego

* 31 III 1888

† 12 VII 1941

Korowicz

Urodzony w Malinówce.

Studiował na Uniwersytecie w Monachium i Strasburgu, gdzie w 1911 r. uzyskał doktorat. Od 1924 r. związany z Akademią Handlu Zagranicznego we Lwowie. Od 1927 r. profesor nadzwyczajny, od 1931 r. profesor zwyczajny ekonomii politycznej i skarbowości. W latach 1931-1939 był rektorem Akademii. Autor wielu prac naukowych dotyczących historii gospodarczej, koncentracji kapitału, polityki przemysłowej, handlowej i agrarnej.

11 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany prawdopodobnie 12 VII 1941 r.

Prof. dr

Włodzimierz Krukowski

Kierownik Katedry
Pomiarów Elektrycznych
Politechniki Lwowskiej

* 19 IX 1887

† 4 VII 1941

Urodzony w Radomiu.

W 1905 r. rozpoczął studia na Wydziale Matematyczno-Filozoficznym Uniwersytetu w Petersburgu, następnie studiował na Wydziale Elektrotechnicznym w Darmstadt, gdzie w 1913 otrzymał tytuł inżyniera elektryka. Stopień doktora uzyskał z wyróżnieniem w 1918 r. Do 1926 pracował w firmach niemieckich, po powrocie do kraju prowadził wykłady na Politechnice Warszawskiej. W 1930 r. został mianowany profesorem zwyczajnym i objął kierownictwo Laboratorium Elektrotechnicznego Politechniki Lwowskiej. W latach 1939-1941 był prorektorem Politechniki ds. nauki. Był czołową postacią polskiej elektrotechniki, specjalizował się w technice pomiarowej. Autor wielu patentów. Członek Stowarzyszenia Elektryków Polskich od 1926 r. oraz wielu innych towarzystw i komitetów naukowych. 3 VII 1941 r. aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Prof. dr

Roman Longchamps de Bèrier

Rektor
Uniwersytetu
Jana Kazimierza

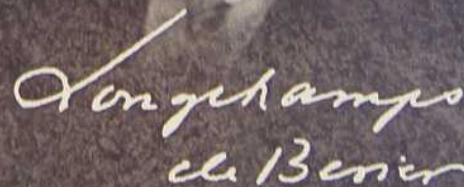
* 9 VIII 1883

† 4 VII 1941

Urodzony we Lwowie.

Po ukończeniu Wydziału Prawa w 1905 r. odbył studia uzupełniające w Berlinie. Od 1920 r. profesor nadzwyczajny Wydziału Prawa UJK. W 1922 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Zajmował się zagadnieniami kodyfikacji i wykładni polskiego prawa zobowiązaniowego. Jeden z najwybitniejszych specjalistów od prawa cywilnego w historii Polski. W roku akademickim 1923/1924 był dziekanem Wydziału Prawa. W latach 1934-1938 był prorektorem, a w 1939 rektorem UJK. Odznaczony m.in. Orderem Odrodzenia Polski, Francuską Legią Honorową. W 1918 był członkiem Milicji Obywatelskiej walczącej o polski Lwów. 3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Z domu Profesora zostali zabrani i rozstrzelani synowie: Bronisław Longchamps de Bèrier, lat 25, absolwent Politechniki Lwowskiej, Zygmunt Longchamps de Bèrier, lat 23, absolwent Politechniki Lwowskiej, Kazimierz Longchamps de Bèrier, lat 18, maturzysta.

Prof. dr

Antoni Marian Łomnicki

Kierownik Katedry
Matematyki Wydziału
Mechanicznego
Politechniki
Lwowskiej

* 17 I 1881

† 4 VII 1941

Urodzony we Lwowie.

Studia matematyczno-fizyczne odbył na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego oraz w Getyndze (1906-1907). Habilitował się w 1919 r., w 1920 r. uzyskał nominację na profesora zwyczajnego. Od 1921 r. kierownik II Katedry Matematyki Politechniki Lwowskiej. Jego prace naukowe dotyczące zagadnień rachunku prawdopodobieństwa oraz kartografii matematycznej miały charakter nowatorski. Autor podręczników z geometrii elementarnej, trygonometrii i geometrii analitycznej dla szkół średnich. 3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Doc. dr

Stanisław Mączewski

Ordynator

Oddziału Ginekologiczno-
Położniczego Państwowego
Szpitala Powszechnego

* 2 IX 1892

† 5 VII 1941

Stanisław Mączewski

Urodzony w miejscowości Witkowo-Milaki
koło Clechanowa.

Studiował w Moskwie (1912-1916) i na
Uniwersytecie Jagiellońskim (1918-1919).
Ukończył Wydział Nauk Lekarskich UJK
w 1920 r., habilitował się w 1929 r. W 1930
był dyrektorem Państwowej Szkoły Położ-
nych we Lwowie i ordynatorem Oddziału
Ginekologiczno-Położniczego Państwowego
Szpitala Powszechnego.

3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrze-
lany prawdopodobnie 5 VII 1941 r.

Prof. dr

Witold Walerian Nowicki

Kierownik

Katedry Anatomii
Patologicznej
Uniwersytetu
Jana Kazimierza

* 18 VII 1878

† 4 VII 1941

Urodzony w Bochni.

Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Jagiellońskiego,
w 1902 r. uzyskał tytuł doktora wszech nauk lekarskich,
habilitację w 1908 r. a w 1913 r. otrzymał tytuł profesora
nadzwyczajnego, natomiast w 1919 r. profesora zwyczaj-
nego. W latach 1923-1924 i 1939-1940 był dziekanem Wy-
działu Lekarskiego. W latach 1936-1939 był delegatem
do Senatu. W latach 1910-1921 był naczelnym redaktorem
Lwowskiego Tygodnika Lekarskiego. Długoletni prezes
Polskiego Towarzystwa Higienicznego.

W latach 1918-1919 jako lekarz w randze podpułkownika
brał udział w walkach o polski Lwów.

3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Z domu Profesora został zabrany i rozstrzelany syn dr med.
Jerzy Nowicki, lat 27, asystent w Zakładzie Higieny UJK.

Prof. dr

Tadeusz Ostrowski

Dziekan Wydziału
Lekarskiego
Uniwersytetu
Jana Kazimierza

* 4 VII 1881

† 4 VII 1941

Tadeusz Ostrowski

Urodzony w Wiedniu.

Studiował w Warszawie do 1905 r., dyplom otrzymał na
Uniwersytecie w Kazaniu w 1906. Habilitował się w 1917,
w 1923 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Od
1932 r. kierownik Kliniki Chirurgicznej. Był członkiem
Międzynarodowego Komitetu i Międzynarodowego To-
warzystwa Urologicznego, Międzynarodowego Towarzy-
stwa Chirurgicznego oraz Prezesem Lwowskiego Towar-
zystwa Lekarskiego i Towarzystwa Chirurgów Polskich.
Podczas walk o polski Lwów 1918-1919 zorganizował
punkt chirurgiczny.

3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Z domu Profesora zostali zabrani i rozstrzelani: żona Ja-
dwiaga Ostrowska, dr med. Stanisław Ruff z żoną Anną
Ruff i synem inż. Adamem Ruffem, lat 30, ks. dr Włady-
sław Komornicki, lat 29, wykładowca w Wyższym Semi-
narium Duchownym we Lwowie, Katarzyna (Kathy) Dem-
ko, Ukrainka, nauczycielka języka angielskiego, Maria
Rymanowa, lat 40, pielęgniarka.

Prof. dr
**Stanisław
Pilat**

Kierownik Katedry
Technologii Nafty
i Gazów Ziemnych
Politechniki
Lwowskiej

* 25 I 1881
† 4 VII 1941

Pilat

Urodzony we Lwowie.
Studia chemiczne rozpoczął na Politechnice Lwowskiej a kontynuował w Berlinie, Würzburgu i Lipsku, gdzie w 1904 r. uzyskał doktorat. Przez wiele lat pracował w przemyśle naftowym (Galicja, Rumunia, Czechy, Polska). W latach 1922-1923 wykładał technologię nafty na Wydziale Chemicznym Politechniki Lwowskiej, a w 1924 r. został powołany na kierownika Katedry Technologii Nafty i Gazów Ziemnych Politechniki Lwowskiej. 3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Prof. dr
**Stanisław
Michał
Progulski**

Profesor w Klinice
Pediatrii Uniwersytetu
Jana Kazimierza

* 17 IX 1874
† 4 VII 1941

Urodzony w Nowym Sączu.
Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1902 r., w 1914 r. uzyskał dyplom doktora wszech nauk lekarskich, habilitował się w 1922 r., w 1938 r. otrzymał tytuł profesora. Podczas walk 1918-1919 był lekarzem Komisji Przejądowej. 3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Z domu Profesora został zabrany i rozstrzelany syn Andrzej Progulski, lat 29, inżynier.

Progulski

Prof.
**Roman
Rencki**

Kierownik Kliniki
Chorób Wewnętrznych
Uniwersytetu
Jana Kazimierza

* 19 VII 1867
† 4 VII 1941

Rencki

Urodzony w Rzeszowie.
Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1893 r. otrzymał tytuł doktora wszech nauk lekarskich, w 1908 tytuł profesora nadzwyczajnego, w 1920 profesora zwyczajnego patologii i terapii szczegółowej chorób wewnętrznych. W 1909-1910 był prezesem Lwowskiego Towarzystwa Lekarskiego, był członkiem Polskiej Akademii Umiejętności. 3 VII 1941 r. aresztowany (10 dni wcześniej uciekł z sowieckiego więzienia tuż przed egzekucją więźniów), rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Prof. dr

Stanisław Ruziewicz

Profesor
matematyki
Akademii Handlu
Zagranicznego

* 29 VIII 1889

† 12 VII 1941

Stanisław Ruziewicz

Urodzony w Podstajach.

Studia matematyczne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego ukończył w 1913 r., a uzupełnił je na Uniwersytecie w Getyndze (1913-1914). W 1913 otrzymał tytuł doktora filozofii, habilitował się w 1918 r., w 1921 r. został profesorem nadzwyczajnym UJK, a w 1924 r. profesorem zwyczajnym. W roku akademickim 1932/1933 był dziekanem Wydziału Matematycznego UJK. W latach 1934-1939 był kierownikiem Katedry Matematyki Stosowanej w Akademii Handlu Zagranicznego. W roku 1939 pełnił funkcję rektora Akademii Handlu Zagranicznego. Oprócz licznych prac teoretycznych zajmował się też stworzeniem i wprowadzeniem do literatury naukowej nowoczesnych terminów matematycznych. Członek założyciel Lwowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Matematycznego.

11 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany prawdopodobnie 12 VII 1941 r.

Prof. dr

Włodzimierz Sieradzki

Kierownik Katedry
Medycyny Sądowej
Uniwersytetu
Jana Kazimierza

* 22 X 1870

† 4 VII 1941

Urodzony w Wieliczce.

Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1894 r. otrzymał tytuł doktora wszech nauk lekarskich, habilitował się w 1898 r., w 1899 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1904 tytuł profesora zwyczajnego. W latach 1908-1909 i 1919-1921 był dziekanem Wydziału Lekarskiego, a w 1924-1925 rektorem UJK.

Odznaczony Francuską Legią Honorową.

3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Z domu Profesora został zabrany Wolisch (Robert?, Ludwik?) - właściciel magazynu galanteryjnego.

Włodzimierz Sieradzki

Prof. dr

Adam Sołowij

Ordynator Oddziału
Ginekologiczno-
Położniczego
Państwowego Szpitala
Powszechnego

* 1859

† 4 VII 1941

Adam Sołowij

Urodzony w Poturzycy.

Studia lekarskie odbył na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po otrzymaniu tytułu doktora wszech nauk lekarskich w 1884 r. pojechał do Wiednia, gdzie kształcił się w ginekologii i położnictwie. Habilitację zrobił w roku 1900, a w 1908 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego UJK. Ogłosił wiele prac dotyczących zagadnień ciąży i porodu. Opracował podręcznik dla położnych i akuserek.

3 VII 1941 został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Z domu Profesora został zabrany i rozstrzelany wnuk Adam Mięśowicz.

Prof. dr
**Włodzimierz
Stożek**

Kierownik Katedry
Matematyki
Wydziału
Inżynierii
Lądowej i Wodnej
Politechniki
Lwowskiej

* 23 VII 1882
† 4 VII 1941

Stożek

Urodzony w Mostach Wielkich koło Żółkwi. Studia matematyczne ukończył na Uniwersytecie Jagiellońskim, a uzupełnił jako stypendysta w Getyndze. Pracował na UJ i Akademii Górniczej. Doktoryzował się w 1922 r., w 1923 r. został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego na Wydziale Ogólnym Politechniki Lwowskiej, a następnie na Wydziale Inżynierii, gdzie trzykrotnie pełnił funkcję dziekana. Profesorem zwyczajnym został w 1925 r. We współpracy z innymi matematykami opracował podręczniki matematyki do szkół powszechnych, gimnazjów i liceów.

3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Z domu Profesora zostali zabrani i rozstrzelani synowie: inż. Eustachy Stożek, lat 29, asystent na Politechnice Lwowskiej, Emanuel Stożek, lat 24, absolwent Politechniki Lwowskiej.

Prof. dr
**Kazimierz
Vetulani**

Kierownik Katedry
Mechaniki Teoretycznej
Politechniki Lwowskiej

* 1889
† 4 VII 1941

Urodzony w Sanoku. Doktor nauk technicznych i kierownik Katedry Mechaniki Teoretycznej. Prowadził wykłady m.in. z mechaniki ogólnej, wytrzymałości materiałowej i hydromechaniki. Tłumaczył prace naukowe z języka włoskiego.

3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Kazimierz Vetulani

Prof. dr
**Kasper
Weigel**

Rektor
Politechniki
Lwowskiej

* 10 VI 1880
† 4 VII 1941

Weigel

Urodzony we Lwowie.

Ukończył Wydział Inżynieryjny Politechniki Lwowskiej w 1903 r. Od 1908 r. pracownik naukowy Politechniki, gdzie habilitował się w 1912 r. W 1912 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1918 r. profesorem zwyczajnym i kierownikiem Katedry Miernictwa. Na uczelni pełnił funkcje: dziekana 1920-1921, rektora 1929-1930 i prorektora 1930-1931. Prowadził prace naukowe w dziedzinie fotogrametrii, siatek triangulacyjnych i rachunku wyrównawczego. Członek licznych towarzystw naukowych, inicjator utworzenia Polskiego Towarzystwa Fotogrametrycznego, długoletni przewodniczący Komitetu Narodowego Geodezyjno-Geograficznego przy Polskiej Akademii Umiejętności. Członek Komisji Stałej Międzynarodowej Unii Geofizyczno-Geograficznej.

Odnaczony w 1937 r. Krzyżem Komandorskim Odrodzenia Polski.

3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrzelany 4 VII 1941 r.

Z domu profesora został zabrany i rozstrzelany syn Józef Weigel, mgr prawa.

Prof. dr
**Roman
Witkiewicz**

Kierownik Katedry
Pomiarów Maszynowych
Politechniki Lwowskiej

* 8 VII 1886
† 4 VII 1941

Dr. Roman Witkiewicz

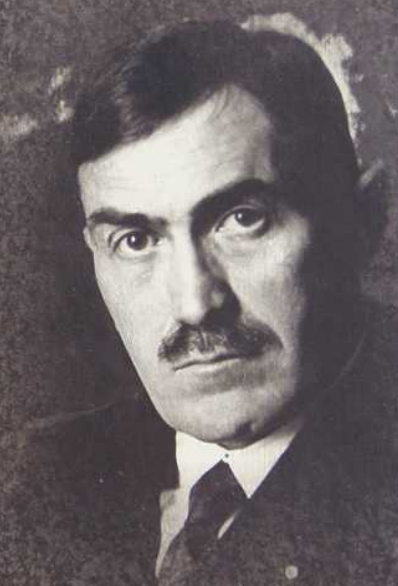
Urodzony w Stanisławowie.
Ukończył Wydział Mechaniki Politechniki
Lwowskiej w 1908 r., w 1915 r. zrobił dokto-
rat. Od 1922 r. profesor nadzwyczajny, a od
1930 r. profesor zwyczajny. Kierownik Ka-
tedry Pomiarów Maszynowych Politechniki
Lwowskiej. W latach 1925-1926 był dzie-
kanem Wydziału Mechanicznego. Członek
czynny Akademii Nauk Technicznych.
3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrze-
lany 4 VII 1941 r.

**Tadeusz
Boy-Żeleński**

Lekarz,
pisarz i tłumacz
literatury
francuskiej

* 21 XII 1874
† 4 VII 1941

Urodzony w Warszawie.
W latach 1892-1900 studiował medycynę
na Uniwersytecie Jagiellońskim, do 1922 r.
pracował jako lekarz. Debiutował jako po-
eta w 1895 r. W 1933 r. został wybrany do
grona członków Polskiej Akademii Litera-
tury. Za przekłady literatury francuskiej
odznaczony Krzyżem Kawalerskim Legii
Honorowej.
Po wybuchu II wojny światowej znalazł się
we Lwowie, gdzie został kierownikiem Ka-
tedry Historii Literatury Francuskiej Uni-
wersytetu Lwowskiego.
3 VII 1941 r. został aresztowany, rozstrze-
lany 4 VII 1941 r.

*Tadeusz Żeleński
(Boy)*

REALIZATORZY WYSTAWY

Scenariusz i koncepcja wystawy:

Sylwia Krzyżanowska, Wojciech Trębacz

Wybór fotografii: Sylwia Krzyżanowska,
Tomasz Przedpełski, Wojciech Trębacz

Projekt graficzny: Biuro Wystaw
Historycznych (BWH)/Teresa Lis

Autorzy tekstów i biogramów: Stanisław
Bogaczewicz, Ryszard Czoż, Grzegorz
Hryciuk, Joanna Hytrek-Hryciuk,
Sylwia Krzyżanowska, Jarosław Syrnyk,
Wojciech Trębacz

Recenzenci: dr Sławomir Kalbarczyk,
dr Piotr Łysakowski

Produkcja i system wystawienniczy:

Marian Ostrowski Metaloplastyka

Zdjęcia i plakaty ze zbiorów:

Bayerische Staatsbibliothek München/
Fotoarchiw Hoffmann, Bundesarchiv
Koblenz, Deutsches Historisches Museum
Berlin, Instytutu Pamięci Narodowej
(IPN), Muzeum Niepodległości (MN),
Muzeum Politechniki Wrocławskiej
(MPWr), Muzeum Wojska Polskiego
(MWP), Narodowego Archiwum
Cyfrowego (NAC), Ośrodka „Karta” (OK),
Zakładu Narodowego im. Ossolińskich
(ZNIo), Muzeum Politechniki
Wrocławskiej/Kolekcja Stanisława
Wolskiego (MPWr/SW)

Politechnika
Wroclawska

www.metaloplastyka.eu

Pamięć

W 1954 r. we Wrocławiu, uznanym za spadkobiercę akademickich tradycji Lwowa, powstał Międzyuczelniany Komitet Uczczenia Pamięci Lwowskich Pracowników Nauki. Celem komitetu było zgromadzenie funduszy na budowę pomnika upamiętniającego profesorów lwowskich uczelni – zamordowanych w lipcu 1941 r. Podjęta inicjatywa doprowadziła do odsłonięcia 3 października 1964 r. przy Pl. Grunwaldzkim we Wrocławiu monumentu autorstwa Borysa Michałowskiego. Jednak decyzją władz PRL pomnik został poświęcony ogółowi uczonych polskich zamordowanych przez hitlerowców w okresie II wojny światowej. Podkreślił to w swym wystąpieniu podczas odsłonięcia pomnika wiceprzewodniczący Rady Państwa PRL prof. Stanisław Kulczyński – były Rektor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i pierwszy rektor Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Nawiązując jednakże do sceny uwidocznionej w pomniku, odwołał się do wydarzeń lwowskich z lipca 1941 r. i wspominał nazwiska straconych. Choć zdominowało to wcześniejszą treść przemówienia – jednak w relacjach z uroczystości nie zostało odnotowane przez ówczesną prasę.

W związku z 25. rocznicą kaźni odsłonięto w 1966 r., w bazylice franciszkanów w Krakowie, tablicę poświęconą zamordowanym profesorom lwowskim ze wskazaniem ich nazwisk. Pojawiły się one również na tablicach odsłoniętych 29 czerwca 1981 r. w holu Oddziału Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu oraz w korytarzu gmachu głównego Uniwersytetu Wrocławskiego. 14 listopada 1981 r. przy pomniku wzniesionym w 1964 r. odsłonięto kolejną tablicę z nazwiskami ofiar „kaźni lwowskiej”.

Tablice upamiętniające kaźń profesorów lwowskich odsłonięto również przed Politechniką Wrocławską, w pobliżu Biblioteki UMCS w Lublinie, w Instytucie Biochemii i Biofizyki PAN w Warszawie, a także w katedrze łacińskiej we Lwowie i gmachu głównym Politechniki Lwowskiej.

W 1956 r. na Wzgórzach Wuleckich władze Lwowa rozpoczęły budowę pomnika upamiętniającego wydarzenia 1941 r. Prace jednak wkrótce przerwano. Dopiero w latach dziewięćdziesiątych XX w., staraniem rodzin pomordowanych, postawiono na miejscu egzekucji skromny pomnik z tablicą zawierającą listę ofiar tragedii w językach polskim i ukraińskim.

Wrocław. Tablica poświęcona Profesorom Politechniki Lwowskiej. Fot. BWH

Borys Michałowski przy realizacji pomnika, 1962. Fot. MPW/Stefan Arczyński

Wrocław. Odsłonięcie Pomnika Uczonych Polskich – ofiar hitleryzmu, 3 października 1964. Fot. ZNIO/Tadeusz Drankowski

NASZĄ OS-PRZESTROGA

Kontynuację idei pielęgnowania pamięci o „każni profesorów lwowskich” stanowi inicjatywa podjęta przez władze Wrocławia i Lwowa. Wyrażona została ona 7 marca 2008 r. w liście intencyjnym Prezydenta Wrocławia Rafała Dutkiewicza i Mera Lwowa Adrya Sadowego, w którym ogłoszono deklarację budowy na Wzgórzach Wuleckich we Lwowie monumentu. Uroczyste odsłonięcie pomnika autorstwa prof. Aleksandra Śliwy miało miejsce 3 lipca 2011 r. w 70. rocznicę tragicznych wydarzeń.

Nie można zapomnieć o osobach, które swoją niestrudzoną działalnością przyczyniły się do niezatarcia pamięci i jej utrwalenia. Należy wymienić: Karolinę hr. Lanckorońską z Brzezia h. Zadora, historyka i historyka sztuki, mecenasa polskiej nauki, sztuki i kultury; Zygmunta Alberta, lekarza anatomopatologa, profesora nauk medycznych, historyka medycyny, absolwenta Wydziału Medycznego UJK we Lwowie; Władysława Żeleńskiego, prawnika, historyka, publicystę.

Aresztowanie Karoliny Lanckorońskiej przez Niemców w maju 1942 r. paradoksalnie przyczyniło się do rozpoznania przez nią i wyjaśnienia „sprawy profesorów lwowskich”. Przesłuchiwana w Stanisławowie przez Hansa Krügera, z jego ust dowiedziała się prawdy o dokonanej na profesorach zbrodni oraz o jego bezpośrednim w niej udziale. Ten fakt potwierdzony został przez przesłuchującego ją we Lwowie współuczestnika mordu Waltera Kutschmanna. Uzyskanie przez nią informacji stanowiących „tajemnicę III Rzeszy” zdecydowało o skierowaniu jej do obozu w Ravensbrück.

W 1967 r. Karolina Lanckorońska, zetknąwszy się z zamieszczonymi w londyńskiej prasie polskiej informacjami o toczącym się przed sądem w Münster procesie przeciw Hansowi Krügerowi – oskarżonemu o popełnienie mordu na Żydach stanisławowskich – postanowiła zeznawać w sprawie jako świadek. Rozprawa, w której uczestniczyła hrabina Lanckorońska, odbyła się 28 kwietnia 1967 r. W roku następnym Krüger skazany został na dożywotnie więzienie.

Przypisano mu jednak odpowiedzialność wyłącznie za masowe mordy popełnione na ludności żydowskiej, pomijając milczeniem zbrodnie wobec Polaków. Podejmowane wówczas przez Karolinę Lanckorońską zabiegi na rzecz ponownego przesłuchania jej w sprawie odpowiedzialności Krügera za zbrodnię lwowską nie przyniosły efektu. Organa sprawiedliwości RFN zajęły bowiem stanowisko, że Krüger, skazany już na najwyższy wymiar kary, nie może być ścigany za przestępstwo ujawnione po prawomocnym wyroku, gdyż stanowi ono tzw. przestępstwo uboczne.

Brak postępu w sprawie wyjaśnienia i ukarania bezpośrednich sprawców zbrodni na profesorach lwowskich sprawił, że Karolina Lanckorońska zdecydowała się opublikować w lutym 1972 r. w piśmie ofiar prześladowań nazistowskich „Freiheit und Recht” artykuł pod tytułem *Aufklären, nicht totschweigen* – „Wyjaśnić, nie przemilczać”. Jej apel nie spotkał się jednak z oczekiwaną reakcją wymiaru sprawiedliwości Niemiec.

Lwów. Pomnik ku czci ofiar mordu na Wzgórzach Wuleckich.

Lwów. Uczestnicy VII Międzynarodowego Motocyklowego Rajdu Katyńskiego na Wzgórzach Wuleckich, sierpień 2007.

Lwów. Tablica ku czci ofiar mordu na Wzgórzach Wuleckich.

W TYM MIEJSCU
4 LIPCA 1941 R. HITLEROWSCY OPRAWCY
ROZSTRZELALI POLSKICH PROFESORÓW
LWOWSKICH UCZELNI
I CZŁONKÓW ICH RODZIN
У ЦЬОМУ МІСЦІ
4 ЛИПНЯ 1941 РОКУ ГІТЛЕРІВСЬКІ КАТИ
РОЗСТРІЛЯЛИ ПОЛЬСКИХ ПРОФЕСОРІВ
ЛЬВІВСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ТА ЧЛЕНІВ ІХ РОДИН

Od 1941 r. chęć wyjaśnienia wszystkich okoliczności towarzyszących zbrodni dokonanej na profesorach lwowskich przyswiecała działalności Zygmunta Alberta. Wkrótce po tym tragicznym wydarzeniu rozpoczął on gromadzenie wszelkich informacji, dokumentów i relacji dotyczących zbrodni. Uzyskany materiał zawarł w opublikowanych artykułach i obszernym, wydanym we Wrocławiu w 1989 r. opracowaniu „Każń profesorów lwowskich – lipiec 1941”.

Od początku lat sześćdziesiątych XX wieku aktywnie uczestniczył w działaniach mających na celu wyjaśnienie zbrodni popełnionej na profesorach lwowskich bratanek zamordowanego w lipcu 1941 r. Tadeusza Boya-Żeleńskiego – Władysław Żeleński. Poza licznymi artykułami poświęconymi temu wydarzeniu, które opublikował na łamach londyńskich „Wiadomości”, zaangażował się również na rzecz wznowienia umorzonego przez wymiar sprawiedliwości RFN śledztwa w sprawie lwowskiego mordu. W 2001 r. przekazał do Archiwum Akt Nowych w Warszawie bogatą dokumentację poświęconą zbrodni oraz prowadzonym przez siebie działaniom.

23 czerwca 2001 r. zgromadzeni w Sali Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego uczestnicy spotkania – wśród nich prof. Tadeusz Cieszyński, syn zamordowanego we Lwowie prof. Cieszyńskiego – postanowili powołać do

Lwów. Pomnik na Wzgórzach Wuleckich, 3 lipca 2011.

życia stowarzyszenie o nazwie: „Związek Potomków Lwowskich Profesorów Zamordowanych przez Gestapo w Lipcu 1941 roku”. 20 maja 2002 r. zarząd Związku skierował do prezydenta Republiki Federalnej Niemiec Johannes Rau obszerny list.

W końcowych słowach napisano: „Uważamy za nasz obowiązek skierować Pana uwagę, Panie Prezydencie na to, że zachodzi konieczność złożenia przez Pana w imieniu Federalnej Republiki Niemiec i Narodu Niemieckiego publicznego aktu żalu za zbrodnię popełnioną przez Niemców na Lwowskich Profesorach i osobach im najbliższych wraz z aktem potępienia idei, która była przyczyną tej zbrodni. Niezależnie od tego zachowujemy sobie prawo do wystąpienia przed Najwyższym Sądem Republiki Federalnej Niemiec o odszkodowanie z powodu ludobójstwa na naszych Ojcach i Dziadkach, ich Żonach, Synach, Wnuku, Księdzu katolickim i ich Przyjaciółach, jak również z powodu długotrwałych następstw

tej zbrodni. Uzyskane środki finansowe pragniemy przeznaczyć na rzecz fundacji dla kontynuacji tragicznie przerwanej roli Lwowskich Profesorów, składając tym sposobem hołd Ich Pamięci”. W odpowiedzi prezydent Rau przypomniał, że przedstawiciele władz Republiki Federalnej Niemiec wielokrotnie ubolewali nad zbrodniami narodu niemieckiego popełnionymi na Polakach. Wskazał jednocześnie na niemożność uczynienia tego w odniesieniu do każdego, nawet najbardziej tragicznego przypadku.

Lwów. Odsłonięcie pomnika na Wzgórzach Wuleckich, 3 lipca 2011.
Fot. Marek Jorczyk

